

CONSIDERAȚII ECONOMICE ȘI GEOPOLITICE PRIVIND EVOLUȚIA PIEȚEI INTERNAȚIONALE A ȚIȚEIULUI ÎN SEMESTRUL I 2016. PERSPECTIVE PE TERMEN SCURT

Mariana Papatulică¹

Institutul de Economie Mondială, București, România

Rezumat

Industria petrolieră mondială a așteptat, cu speranță, să se încheie anul 2015 - unul dintre cei mai nefericiți de la criza din 2008-2009 și până în prezent - deși nu era clar dacă anul 2016 se va dovedi mai bun. Declinul accentuat al prețurilor, încă din prima lună a anului, la un minim de 25 \$/baril, nemaiîntâlnit din 2003, nu părea deloc încurajator pentru „petroliști”. Dar, începând din luna martie 2016, prețurile au cunoscut un proces de revenire, la început mai lentă apoi din ce în ce mai accentuată, astfel încât la sfârșitul lunii mai, acestea s-au apropiat de pragul de 50 \$/baril, pe care l-au depășit la data de 8 iunie, pentru prima dată din iulie 2015. Reducerile masive de producție datorate unor factori de forță majoră și /sau geopolitici și deprecierea dolarului au asigurat suportul acestei înviorări care a dat speranțe într-o redresare mai sustenabilă a pieței și prețurilor dar, efectele Brexit-ului ar putea tempera considerabil optimismul recentelor prognoze.

Cuvinte-cheie: prețul țițeiului, factori fundamentali, factori geopolitici, politica monetară, turbulențe economice

Clasificare JEL: Q43, Q41, E31, E32, E42; O23

1.Evoluția prețurilor țițeiului în prima parte a anului 2016

În primele două luni ale anului 2016, „turbulențele” de pe piața de valori din China și tensiunile geopolitice și economice dintre Arabia Saudită și Iran, au constituit noile elemente de presiune asupra prețurilor țițeiului, pe lângă factorii preexistenți de influență, în special supraoferta de țiței de circa 1,5-2 mil.barili/zi și aprecierea cursului de schimb al dolarului - care au accentuat declinul prețurilor țițeiului, contribuind la reducerea cererii de import din partea țărilor cu monede care se depreciază în raport cu moneda americană. Ridicarea (parțială) a sancțiunilor occidentale asupra Iranului, în ianuarie 2016 a creat premisele ca acesta să furnizeze, gradual, în următoarele câteva luni, un volum suplimentar de până la 500.000 barili/zi de țiței, amplificând riscul de majorare a supraofertei de pe piața internațională. (Papatulica, 2016)

Drept urmare, prețurile țițeiului Brent (Marea Nordului) pe piața spot din Rotterdam au scăzut la un nivel mediu de 32-33 \$/baril în primele 2 luni ale anului cu un minim al ultimilor 13 ani de 25 \$/baril înregistrat în ianuarie 2016.Ulterior, prețurile s-au înscris pe o traiectorie ascendentă, care cu unele fluctuații în martie, a culminat în luna mai cu o medie a prețului țițeiului de 47,65 \$/baril, iar la începutul lunii iunie, a depășit 50 \$/baril.

---

¹ Mariana Papatulică,e-mail:m.papatulica@yahoo.com

2. Acțiuni pentru echilibrarea pieței internaționale a țițeiului

2.1. Reuniunea OPEC/non-OPEC de la Doha.

Temerile generate de menținerea unor niveluri foarte scăzute ale prețurilor țițeiului în primele luni ale anului au determinat statele mari producătoare OPEC și non-OPEC (în principal Rusia) să ia în considerare posibilitatea de a adopta unele măsuri (reduceri concertate sau cel puțin “înghețarea” producției), cu scopul de stimula prețul petrolului.

Discuțiile despre o limitare a ofertei au fost antamate cu mult înaintea reuniunii de la Doha din data de 17 aprilie. "Piața este dornică să audă despre un acord viabil între producătorii OPEC și non-OPEC, în special Rusia pentru a limita producția", a spus dr. Ariel Cohen, analist la Centrul Global Energy din Consiliul Atlantic. Acesta a adăugat însă că "oricine începe să taie pierde, deoarece alți membri trișează." Arabia Saudită, Rusia, Qatar și Venezuela, au declarat, în februarie, că nu vor majora producția de țiței peste nivelurile din ianuarie, decât în cazul în care și alți producători majori de petrol le-ar urma exemplul. Iranul a refuzat aprioric să adere la orice acord care i-ar limita producția, motivând că își va continua politica de redresare a producției la nivelurile pre-embargo, înainte de a lua în considerare o astfel de mișcare.

Inițiativele a 17 state OPEC și non-OPEC și-au găsit concretizarea în convocarea **reuniunii de la Doha, din 17 aprilie 2016**, care și-a propus ca obiectiv „înghețarea producției”, la nivelul din ianuarie 2016, ca mijloc de stopare și, eventual, de stimulare a prețurilor. Reuniunea s-a soldat însă cu un eșec, din cauza divergențelor dintre Arabia Saudită și Iran: Arabia Saudită nu a acceptat să încheie un acord de “înghețare” fără implicarea Iranului, în timp ce acesta din urmă a refuzat să participe, argumentând prin nevoia de a-și recâștiga vechea cotă de piață. (Reuters, 2016).

Pentru Rusia, scopul reuniunii a fost unul cu tentă preponderent geopolitică și geoeconomică, vizând dobândirea hegemoniei pe piața petrolului. Menționăm faptul că, în ultima vreme, Rusia a început să renunțe la tranzacțiile cu țiței la prețuri exprimate în dolari, încheind tranzacții cu câteva state în monedele naționale ale acestora, iar în cazul în care ar fi reușit să-și atingă scopul de a crea un nou cartel petrolier -ROPEC (Rusia plus statele OPEC), "petrodolarii" ar fi fost, în scurt timp, eliminați din comerțul cu țiței.

Analiștii de la Oil Price.com atrăgeau atenția (chiar înainte de reuniune) că președintele Putin a întrevăzut în petrolul ieftin oportunitatea de a pune bazele unui nou cartel al marilor producători de țiței din lume care, sub conducerea sa, ar fi produs schimbări importante în ceea ce privește raporturile de forțe la nivel mondial.

Nici Arabia Saudită nu era dornică să-și limiteze producția, în condițiile în care prioritatea absolută a strategiei sale actuale este aceea de a-și menține, sau chiar majora cota de piață, în detrimentul susținerii prețului, cu scopul de a forța declinul producției de țiței cu costuri mari în special în state producătoare mari non-OPEC, cum ar fi SUA și China. Implicarea Arabiei Saudite în încercarea de “înghețare” a producției, la Doha, a fost mai degrabă formală, fiind menită să demonstreze că este dispusă să ia unele măsuri doar pentru a

da Occidentului impresia că are situația sub control. Regatul are de fapt nevoie de protecția militară a SUA, mai ales acum când Iranul câștigă tot mai multă influență în regiune.

Analistul Peter Lee, de la „BMI Research” (o companie din cadrul grupului Finch) a accentuat ideea anterioară, afirmând că „pentru Arabia Saudită nu a fost vorba despre țiței, ci mai degrabă despre o problemă geopolitică, de supremație regională”.

Mai mult chiar, se poate afirma că adevăratul „artizan” al eșecului reuniunii de la Doha nu a fost Iranul, ci chiar Arabia Saudită care, cu imensa sa putere financiară și cu colosalele reforme economice pe care are în vedere să le pună în aplicare în anii următori, nu pare să mai fie interesată de cooperarea cu membrii OPEC pentru a influența prețul țițeiului. Opinia îi aparține lui Seth Kleinman, șeful departamentului de cercetare în energie pentru Europa, la Citigroup Inc., care consideră că este posibil (deși puțin probabil, n.a.) ca “OPEC să rămână fără Arabia Saudită” (Saefong, 2016) ceea ce nu ar mai însemna același OPEC. Arabia Saudită este singura țară care dispune de o capacitate suplimentară de producție, relativ importantă, care îi poate permite să jongleze cu nivelul acesteia, în funcție de dinamica pieței, astfel încât OPEC și-ar pierde substanța fără cel mai mare producător al său.

2.2. Reuniunea ministerială OPEC de la Viena, din 3 iunie 2016

Evoluția recentă (aprilie-începutul lunii iunie 2016) a pieței internaționale a țițeiului a dat membrilor OPEC, și nu numai acestora, un motiv de satisfacție prudentă. Practic, chiar după eșecul de la Doha, prețurile și-au menținut trendul ascendent, deoarece au apărut semne ale unei piețe mai stabile a țițeiului. (Steffens, 2016).

Potrivit unui raport al American Petroleum Institute, din data de 24 mai (Krishnan, 2016) producția mondială de țiței este în declin, numărul de instalații active de foraj, în special în SUA, s-a redus în mod constant, cheltuielile companiilor petroliere s-au redus, au fost consemnate falimente în sectorul extractiv de țiței și gaze naturale, precum și întreruperi recente ale producției în Africa și America de Nord, toate reprezentând factori de susținere a prețului petrolului.

În aceste condiții, era de așteptat ca la ultima **reuniune OPEC, din data de 3 iunie a.c.**, statele membre să nu-și modifice politica de producție. Chiar dacă s-ar fi ajuns la o înțelegere privind stabilirea unui plafon maxim la nivelul actual al producției OPEC, de 32,5 milioane de barili pe zi, acesta ar fi fost imposibil de pus în aplicare, deoarece nu era prevăzută nicio modalitate reală de a sancționa acei membri care ar fi încălcat acordul. Fixarea unui nou plafon-țintă, sau chiar o revenire la cotele individuale, s-ar fi dovedit de asemenea, complicate.

Eșecul OPEC în adoptarea unei politici de limitare a ofertei de țiței nu reprezintă însă, în accepția analiștilor, un fapt neapărat negativ. Dimpotrivă, membrii OPEC par să fi luat decizia corectă atunci când au hotărât că *piața trebuie lăsată să se reechilibreze singură, prin mecanisme specifice, proprii*. OPEC a mizat pe faptul că prețurile petrolului Brent au crescut cu mai mult de 60% de la începutul anului, și cu 80% față de un minimum de 25 \$/baril în

ianuarie a.c, atingând în data de 8 iunie, cel mai ridicat preț din ultimele șapte luni, la bursa ICE din Londra, de 52,5 \$/baril.

Arabia Saudită s-a declarat satisfăcută de dinamica prețurilor din ultimele câteva luni și crede că acestea vor continua să urce ușor, fără prea multă intervenție, presupunând că producția OPEC rămâne la nivelul actual. Prin menținerea unui nivel constant ridicat al producției, OPEC a determinat o încetinire considerabilă a boom-ului producției de țiței de șist din SUA și, totodată, a descurajat importante proiecte de explorare în ape adânci și în zona arctică, ceea ce, în accepția OPEC, reprezintă o confirmare a faptului că strategia adoptată de acesta, începând din 2014, a dat rezultatele scontate, iar oferta și cererea converg tot mai mult către un posibil echilibru.

Deocamdată, se pare că acest lucru va fi suficient pentru a menține OPEC-ul intact, chiar dacă acesta nu încearcă să controleze în mod direct prețurile. **În cele din urmă, o temă comună coagulează membrii OPEC: lupta pentru auto-conservare.**

Analistul Michael Wittner de la banca Société Générale(SocGen) afirmă într-un raport din 3 iunie a.c: „în condițiile date, reechilibrarea mult-așteptată a pieței internaționale a țițeiului este acum la îndemână”. Acesta a previzionat că, în a doua jumătate a anului în curs, stocurile de țiței vor începe să se diminueze, deoarece cererea va crește.(Saefong, 2016)

Desigur, S.U.A. va fi locul unde va avea loc, în principal, această reechilibrare. După ce a atins un maxim de 9,7 milioane de barili pe zi, cu un an în urmă, producția sa de țiței se situează în prezent la circa 8,8 milioane, potrivit estimărilor guvernului și va continua să scadă, dat fiind faptul că 75% din instalațiile de foraj din această țară au fost dezactivate din cauza prețurilor scăzute. Și totuși, trebuie menționat faptul că nu șisturile americane sunt cele care ar putea stabili piața. Incendiile din Canada, haosul politic, social și etnic din Libia și atacurile teroriste din Nigeria au provocat o reducere cumulată a ofertei de țiței de circa 3 milioane de barili pe zi, în luna mai, conform SocGen. Producția Canadei se va redresa în curând, dar Nigeria, Venezuela și Libia au probleme mai profunde.

Cu toate acestea, oferta și cererea de petrol nu s-au stabilizat pe deplin și există o mulțime de factori care pot dezechilibra situația.

3. Arabia Saudită în contextul “războaielor” comerciale pentru cota de piață și al jocurilor geoeconomice și geopolitice pentru supremație în zona Orientului Mijlociu

Arabia Saudită este implicată, în prezent, în 3 “războaie” comerciale: cu SUA, cu Rusia și, mai recent, cu Iranul.

Arabia Saudită se află, practic chiar din momentul în care a început declinul accentuat al prețurilor țițeiului, în iunie 2014, într-un „război” petrolier cu SUA, în care șansele de câștig par să fie de partea SUA, datorită avantajelor relative ale tehnologiei hidrocarburilor de șist, față de forajul clasic al țițeiului convențional :

1. Rezervoarele convenționale de țiței, care pot fi accesate prin foraje clasice (verticale), sunt pe cale de epuizare în întreaga lume, după o perioadă de exploatare începută

cu peste 150 de ani în urmă. Arabia Saudită este un caz fericit, unde, de exemplu, un singur zăcămint (Ghawar, măsurând 280 x 30 km), asigură peste jumătate din producția de țiței a țării.

2. Rocile sursă – argilele petrolifere – sunt abundente. Actualmente, argilele (șisturile) Bakken, Eagle Ford și cele din Bazinul Permian asigură cea mai mare parte a producției de țiței american. Alte roci sursă, precum cele din Green River Formation (Colorado, Utah și Wyoming), conțin rezerve uriașe de petrol, estimate de „US Geological Survey” la peste 3.000 miliarde barili, din care jumătate pot fi extrase prin tehnologia fracturării hidraulice.

3. Dezvoltarea continuă și multilaterală a forajelor orizontale dirijate și a fracturării hidraulice asigură superioritatea tehnologică americană în fața oricărui alt concurent. Aceste avansuri tehnologice sunt cheia transformării unor resurse ne-economice (argilele gazeifere și petrolifere) în veritabile surse economice de hidrocarburi.

4. Sectorul hidrocarburilor neconvenționale din Statele Unite este unic prin flexibilitatea și reziliența sa. Ritmul activităților de explorare și exploatare poate fi mărit sau redus atunci când este necesar, mult mai ușor decât în situația proiectelor clasice, de țiței convențional aflat în rezerve offshore, la adâncimi mari și cu costuri foarte ridicate. Aceste caracteristici pot fi măsurate: în ultimul an și jumătate, industria hidrocarburilor neconvenționale a înregistrat o creștere cu 25% a performanței sondelor, combinată cu o reducere de 20-25% a costurilor de foraj, pe măsură ce companiile au reușit să se adapteze la noul climat al prețurilor scăzute.

5. Cererea mondială de energie este pe cale să se dubleze până în 2050. Chiar dacă se ia în calcul creșterea surselor convenționale și a noilor forme de energie, va fi dificil ca această cerere să fie satisfăcută. Cu 345 miliarde barili de țiței și peste 198 miliarde metri cubi de gaze sub formă de resurse recuperabile tehnic, rezervele neconvenționale pot contribui din plin la satisfacerea cererii de energie până la jumătatea acestui secol.

6. Un punct cheie, care sporește șansele de victorie ale SUA în războiul petrolului cu Arabia Saudită, îl reprezintă capacitatea limitată a saudiților de a produce țiței suplimentar. Astăzi, capacitatea suplimentară a acestei țări este mai mică de 2 milioane barili/zi, în timp ce în anii '80, era de 15 milioane barili/zi. Aceasta înseamnă că mici schimbări în raportul cerere – ofertă pot produce mari schimbări în prețul petrolului. Iar de aici rezultă o volatilitate crescută a prețului, situație care probabil se va menține și în anii viitori.

7. Statele Unite se confruntă în prezent cu un deficit de spații de stocare raportat la producția sa internă de țiței și gaze, fapt care reprezintă, în opinia unor specialiști (Crânganu, 2015) *cea mai strălucită și mai neașteptată confirmare a succesului revoluției tehnologice de fracturare hidraulică a șisturilor gazeifere și petrolifere*. În același timp, pentru multă lume, acest fapt poate suna ca o contradicție în termeni: de unde Statele Unite erau, până nu demult, cel mai mare consumator de hidrocarburi, (unii „scenariști” afirmând chiar că războiul din Irak a fost, de fapt, declanșat pentru ca americanii să pună mâna pe petrolul irakian!?) s-a ajuns ca, în ultimul an, piețele internaționale și lumea finanțelor să fie obligate să accepte o nouă paradigmă: Statele Unite *dispun acum de prea mult petrol și gaze*”. Iar acest fapt a

determinat o re-evaluare a strategiilor de producție, rafinare, stocare, vânzare-cumpărare etc., pe termen scurt și mediu; mai nou, în luna ianuarie 2016, în SUA, după 40 de ani, a fost anulată legea care interzicea exportul de țiței și gaze naturale, iar în aprilie a.c a fost efectuat deja primul export de gaz de șist, dar ca urmare a supraofertei de pe piață acest fapt a trecut aproape neobservat.

8. Unul din atu-urile de care dispune Arabia Saudită în războiul petrolului cu SUA îl reprezintă costul nominal de producție, sensibil mai redus. Saudiții pot vinde barilul de petrol în medie chiar și cu 10-15 \$/baril fără să falimenteze. Nici o altă țară din lume nu se poate compara cu ei în această privință.

În prezent, petrolul saudit are un cost nominal maxim de \$20/baril, și mediu de 10 \$/baril, în timp ce petrolul american este produs cu cheltuieli mai mari. Cu toate acestea, chiar dacă Arabia Saudită produce peste 10 milioane barili/zi, țara nu dispune în prezent de o capacitate suplimentară suficientă pentru a extrage mai mult petrol într-o perioadă scurtă de timp și a se adapta rapid la creșterile bruște ale cererii. Aceeași situație se regăsește și la ceilalți membri OPEC. *Cu alte cuvinte, Arabia Saudită și OPEC nu mai pot controla producția și prețul petrolului așa cum au făcut-o până la mijlocul anului trecut, pentru că acum există o ofertă prea mare, generată de producția Statelor Unite, și o volatilitate crescută a cererii pe piața hidrocarburilor (Peter Lee, 2016).*

Statele Unite își asigură, din resurse proprii, necesarul intern, deci nu mai absorb o cantitate mare de țiței din import, realitate care “a răvășit” piața petrolului. SUA rămân, totuși, cel mai mare consumator al lumii, cu o piață imensă ca potențial de absorbție. *“Țările membre OPEC, în special statele partenere din Golful Persic, și-au redus cota lor din piața americană”,* afirmă analiștii de la firma Delloite. Aproximativ 17% din petrolul OPEC este absorbit de Europa, în timp ce SUA cumpără 16% din exporturile grupului. (Delloite, 2016).

Ce poate face Arabia Saudită ca să nu piardă complet războiul petrolului cu Statele Unite?

Una din soluții este aceea de a investi în producția de gaze de șist americane.

Compania „Saudi Basic Industries Corp”, al doilea producător mondial de produse chimice, după BASF SE, a semnat recent un acord cu „Enterprise Products Partners L.P.” din Houston, Texas, pentru a cumpăra gaze de șist americane, în special cele produse din argila Marcellus în Pennsylvania, Virginia de Vest și Ohio pe care intenționează să-l revândă unor companii petrochimice americane sau să-l exporte în alte țări, precum Marea Britanie.

Arabia Saudită a fost, multă vreme, un aliat al Statelor Unite, dar relația dintre cele două țări s-a deteriorat, cu mult înainte de Administrația Obama, perioadă în care producția de țiței din șisturi a atins apogeul. Mai mult, saudiții sunt deranjați de decizia statelor occidentale de a ridica sancțiunile impuse Iranului, dușmanul lor istoric. Acest lucru va însemna că Iranul își va majora substanțial producția de țiței, din care o mare cantitate va ajunge pe piețele de export, ceea ce ar eroda cota de piață a saudiților.

Arabia Saudită a fost la un moment dat nevoită să se bazeze pe alte forțe decât pe SUA pentru a se apăra de amenințarea Statului Islamic și a altor grupări teroriste. **Iar aici a intrat în joc Rusia.** Cu toate că în războiul din Siria, cele două țări s-au aflat temporar în tabere opuse, prăbușirea prețului petrolului, care a lovit puternic în finanțele ambelor țări a deschis o oportunitate de colaborare ruso-saudită. Dar așa cum s-a văzut, tentativa de acord de la Doha a eșuat, iar **„războiul comercial” declanșat în ultimii ani între Arabia Saudită și Rusia are toate șansele să continue.**

Conform unei informații publicată de „Bloomberg”(2015), în timp ce Rusia a încercat să ”restabilească ordinea” în Orientul Mijlociu, prin bombardamente în Siria de partea președintelui Bashar al-Assad, Arabia Saudită – un rival natural al regimului de la Damasc, atenta la cota de piață a Rusiei pe piața petrolului, livrând țiței la preț de dumping în Europa. Saudiții au nevoie să se extindă în afara Asiei, deoarece cererea scade în această parte a lumii, ca să nu mai vorbim de SUA, care și-a redus apreciabil importurile de țiței din Orientul Mijlociu.

Rosneft, cea mai mare companie petrolieră de stat din Rusia a criticat, de curând, intrarea în forță a saudiților pe piața europeană. „Ei fac dumping într-un mod activ“, a spus președintele acesteia, Igor Sechin, adăgând că „ strategia guvernamentală ar trebui să conțină anumite măsuri pentru a prezerva interesele Rusiei pe piețele sale din Vest. Rafinăriile și comerțanții au confirmat faptul că Arabia Saudită oferă, deja, țiței cu rabaturi semnificative de preț, ceea ce îl face mai competitiv în raport cu țițeiul rusesc. Și, chiar dacă cele mai multe rafinării din estul Europei sunt profilate din punct de vedere tehnologic pe prelucrarea de țiței rusesc, companiile petroliere din Rusia au dreptate să fie îngrijorate.

În anii '70, Arabia Saudită livra jumătate din producția sa Europei, pentru ca ulterior, Uniunea Sovietică să construiască o serie de conducte care au transportat hidrocarburi din câmpurile sale abundente în resurse, din vestul Siberiei, către Occident. Tot atunci, saudiții și-au reorientat livrările către piețele asiatice, unde cererea era în creștere datorită boom-ului economic. Cota de piață a Arabiei Saudite în Europa a scăzut treptat. În 2009, aceasta se situa la un minim de 5,9%, în vreme ce cota-parte a Rusiei a atins un maxim de 34,8%, în anul 2011. În ultimii ani, Arabia Saudită și-a sporit constant prezența în Europa, atingând o cotă de piață de 8,6% în 2013. Recent, a vândut țiței la preț de dumping și în Polonia. Polonia a fost mult timp clienta Rusiei în privința livrărilor de petrol, dar în prezent face eforturi susținute pentru a-și reduce dependența de energia provenită din Rusia. Începând din 2014, când Rusia a anexat peninsula Crimeea de la Ucraina, Polonia, stat vecin cu Ucraina, și-a majorat cheltuielile militare, dar și eforturile privind securitatea sa energetică. Iar acum conlucrează intens în acest sens și cu statele baltice vecine. Polonia a inaugurat de curând un terminal care îi va permite să importe 5 miliarde de metri cubi de gaze naturale lichefiate din Qatar, acesta urmând să fie extins pentru a primi 7,5 miliarde de metri cubi, în anii următori. În octombrie 2015, Polonia a încheiat o înțelegere cu Lituania, Letonia și Estonia pentru construirea unui gazoduct care să transporte gaze naturale în și din aceste state. La rândul lor, acestea au

antamat proiecte de construcție a unor terminale de gaze naturale lichefiate, pentru a-și reduce dependența de Rusia.

Până în anii 2000, aproape întreg exportul de țiței al Rusiei era destinat Europei. În 2014, doar două treimi din export a fost direcționat către Europa. Iar pe piețele asiatice, Rusia a devenit un competitor serios pentru saudiți. De când cu sancțiunile impuse ca urmare a anexării Crimeei și cu sprijinul acordat rebelilor din estul Ucrainei, Rusia a semnat o multitudine de contracte energetice cu China. În luna mai 2015, livrările de petrol din Rusia către China le-au depășit temporar pe cele ale Arabiei Saudite. (Calcuttawala, 2016).

Saudiții au fost deranjați de politica Rusiei care, în pofida aparențelor, de-a lungul ultimilor ani, s-a sustras de la orice demers inițiat de OPEC de reducere a producției pentru susținerea prețurilor. Tentativele de negociere a unor înțelegeri între OPEC și Rusia pe această temă au la activ o lungă istorie de tatonări și înșelăciuni reciproce. În fapt, Rusia nu își poate reduce producția la fel de flexibil ca Arabia Saudită, din cauza condițiilor climatice, o serie de zăcăminte nemaiputând fi activate dacă sondele sunt oprite. Producătorii ruși au reușit să-și reducă costurile, ca urmare a devalorizării rublei, având în vedere faptul că au costuri în ruble la intern și exportă în dolari peste hotare. Acest lucru a făcut ca producția Rusiei să ajungă, chiar în condițiile actualelor prețuri foarte scăzute, la cele mai mari niveluri de la căderea URSS. Cum Rusia a pătruns și exportă acum pe piețele tradiționale ale Arabiei Saudite, în special în China, și Arabia Saudită ”atacă” acum piețele tradiționale ale Rusiei.

Eforturile Rusiei de a cuceri piața asiatică au dat roade: în aprilie 2016, exporturile de țiței ale Rusiei în China, s-au dublat comparativ cu aceeași lună a anului trecut, potrivit unui raport al agenției de știri de stat din Rusia, “Russia Today”. (oilprice.com, 2016). De altfel și un raport recent furnizat de Agenția Internațională pentru Energie (AIE) a menționat că Rusia a surclasat Arabia Saudită ca principal furnizor de țiței al Chinei încă de la sfârșitul anului trecut. Cu toate acestea, nici China și nici India nu doresc să devină prea dependente de importurile din Rusia. Diversificarea surselor de aprovizionare rămâne un pilon esențial al securității lor energetice, fapt care explică în mare parte traiectoriile comerciale de-a lungul timpului. Într-adevăr, aproximativ 71% din țițeiul importat de China în 2013 provenea din statele membre ale OPEC, situație similară cu cea din India.

Cei mai mari exportatori de țiței din lume se află în confruntare (indirectă) și ca urmare a poziționării diferite față de *conflictul din Siria*. Rusia sprijină actualul regim Assad, în vreme ce Arabia Saudită îi sprijină pe rebelii „moderați”. Ambele economii sunt dependente de exportul de țiței, iar menținerea cotei de piață este o problemă de supraviețuire. Rusia speră că va profita de pe urma reintrării Iranului pe piața mondială a țițeiului și gazelor, eventual prin dobândirea accesului la o conductă care să traverseze Siria, iar pe de altă parte, dorește să-i oprească pe saudiți să deschidă noi rute de export prin Siria. Iar cum supremația energetică a Rusiei în Europa este pusă în pericol, determinarea acesteia de a rezolva conflictul din Siria în interesul său nu poate decât să crească.

Arabia Saudită se află într-o rivalitate istorică cu Iranul. Iranul a refuzat să adere la orice plafon de producție, ceea ce a dus la abandonarea ideii de „înghețare” a

producției. După ridicarea sancțiunilor occidentale, Iranul a reușit o creștere rapidă a cotei de piață, spre surprinderea multor investitori. Iranul a recurs la practici comerciale agresive, oferind rabaturi mari de preț pentru clienții săi din Asia, subcôtând prețurile saudite și irakiene la niveluri nemaîntalnite din 2007-2008, în scopul de a recâștiga cota de piață, conform unor rapoarte Reuters (Reuters, 2016).

Lupta pentru supremație între cele două națiuni nu prezintă nici un semn de atenuare și nu există nici un câștigător clar în această confruntare. Cu toate că Arabia Saudită are rezerve valutare imense, ea le consumă într-un ritm rapid. Pe de altă parte, experții cred că economia iraniană este mai bine echipată pentru a rezista la prețuri mai mici ale petrolului, deoarece este mai diversificată și are o populație educată și harnică. Lupta dintre cei doi pentru hegemonie în regiunea Orientul Mijlociu este puțin probabil să se încheie prea curând. Referitor la cota de piață nu este în interesul saudit de a face vreo concesie semnificativă asupra producției care să acorde Teheranului o cotă de piață mai mare, fără concesii semnificative cu privire la unele aspecte geopolitice, cum ar fi Siria, Yemen și altele similare (O'Donnell, 2016).

4. Coordonatele principale ale pieței internaționale a țițeiului la sfârșitul trimestrului II 2016. Perspective

În cele ce urmează vom face o trecere în revistă a ceea ce putem considera drept elementele-cheie ale conjuncturii pieței internaționale a țițeiului la jumătatea anului 2016, pe care le-am grupat în două categorii: factori de stimulare și respectiv care pot induce declinului în continuare al prețurilor, unii dintre aceștia cu efecte contradictorii:

4.1. Factori de stimulare a prețurilor

- **Oferta mondială de țiței**

Producția de țiței a OPEC nu a fost „înghețată” oficial nici la Doha și nici la ultima reuniune a miniștrilor petrolului din 3 iunie, menținându-se la cote ridicate, de 32,5 mil. barili/zi; în schimb, producția non-OPEC a înregistrat reduceri importante: cea a SUA a marcat un declin de 900.000 barili/zi, în intervalul august 2015- iunie 2016, iar cea a Chinei a scăzut cu 7,3% în luna mai 2016 (față de anul precedent), cea mai amplă scădere din ultimii 15 ani. În plus, în ultima lună și jumătate, s-au înregistrat întreruperi accentuate ale ofertei (datorate unor factori de forță majoră sau acțiuni teroriste) în Nigeria, Canada, Libia, care au condus la o diminuare accentuată a ofertei de țiței de pe piață,

În raportul său lunar din iunie a.c. (AIE, 2016), Agenția Internațională a Energiei mizează pe echilibrarea pieței petrolului în cursul acestui an. Agenția a declarat că excedentul global al producției de țiței a scăzut de la 1,5 milioane de barili pe zi, la doar 800.000 de barili pe zi, în luna mai, în mare parte din cauza întreruperilor din Nigeria și Canada. Producția

mondială de țiței este acum cu aproximativ 590.000 de barili pe zi, mai redusă față de nivelul din mai 2015, primul declin substanțial pe o bază anuală, începând din 2013.

- **Cererea de țiței**

Cererea de benzină a SUA este foarte ridicată. În SUA se înregistrează un consum record de benzină. De asemenea, cererea de țiței pentru rafinare la nivel mondial se apropie de un nivel record, deoarece lumea profită de combustibilul ieftin. Pentru luna august, Reuters preconizează că cererea de țiței pentru rafinare la nivel mondial ar putea înregistra 101,8 milioane de barili/ zi, ceea ce ar reprezenta un record absolut. Cererea susținută, combinată cu scăderea ofertei furnizează indicii clare că există un impuls puternic de creștere a prețului țițeiului.

China continuă să achiziționeze masiv țiței pentru a-și completa rezerva strategică de petrol (SPR). Reuters a apreciat că China va adăuga 70 până la 90 milioane de barili de petrol la SPR în 2016, impulsionând astfel cererea pe piețele mondiale de țiței și contribuind la menținerea unei rate de stocare ridicate. Ratele de stocare au atins un nivel record la sfârșitul anului trecut de peste 110.000 \$ pe zi, iar achizițiile recente de petrol ale Chinei au menținut ratele de stocare la peste 60.000 \$/zi .

India reprezintă motorul cererii pe piețele petroliere. Cererea de țiței a Indiei a crescut cu 400.000 de barili/zi în primul trimestru 2016, depășind China care a înregistrat o majorare de numai 353.000 de barili pe zi (AIE, 2016). India a depășit China ca cea mai rapidă creștere a cererii de țiței– într-un ritm mediu anual de până la 10 %, față de anul precedent, și a cererii de benzină- de 14,55% pentru perioada de 12 luni care s-a încheiat în martie.

În raportul petrolier pe luna iunie, AIE și-a majorat și prognoza privind creșterea cererii mondiale de țiței cu 100.000 de barili pe zi, la 1,3 mil.barili/zi pentru anul în curs. De asemenea, AIE consideră că și „stocurile sunt mai reduse decât s-ar fi așteptat inițial.”

- **Volumul stocurilor de țiței**

Spre sfârșitul lunii mai și începutul lunii iunie, Energy Information Administration (SUA) a raportat reduceri succesive ale stocurilor, timp de 3 săptămâni consecutiv, fapt care a avut ca efect stimularea pe termen scurt (începutul lunii iunie) a prețurilor peste pragul de 50 \$/baril. Dar, Anthony Starkey, managerul departamentului de analiză în energie la Platts Analytics, (Starkey, 2016) aprecia că „volumul menționat al destocărilor din SUA a fost relativ decent, aproape tipic sezonier, or pentru a provoca o asemenea creștere a prețurilor era necesară o scădere mult mai importantă a stocurilor”. De aceea au existat suspiciuni privind manevre speculative pentru a forța atingerea pragului de preț de 50\$/baril.

- **Evoluția cursului dolarului și a ratei dobânzii de referință în SUA**

Între evoluția cursului de schimb al dolarului SUA și cea a prețurilor diferitelor mărfuri există o corelație inversă. Țițeiul este cotate în dolari SUA pe piețele internaționale, astfel încât cererea de țiței este legată, în parte, de ”sănătatea” relativă a dolarului. Dolarul s-a depreciat în primele luni ale anului 2016, fapt care a contribuit la creșterea prețurilor țițeiului. Factorii de decizie politică vor stabili în curând direcția de evoluție a ratelor dobânzilor în SUA, o decizie care are va avea efect asupra dolarului și implicit asupra prețului țițeiului.

Menționăm că un dolar mai puternic face ca prețul țițeiului, exprimat în dolari, să fie mai scump pentru deținătorii de euro și alte valute

- **Redresarea prețurilor produselor de bază**

După mai mulți ani de recesiune, o gamă largă de produse de bază sunt aproape de a intra în mod oficial într-o perioadă de creștere. Super-ciclul mărfurilor din ultimul deceniu a dus la o supracapacitate de producție la o serie de resurse extractive -cărbune, zinc, cupru, țiței, și multe altele și la un deficit important de investiții, după o piață depresivă timp de patru ani. Indicele Bloomberg al mărfurilor care evaluează 22 de mărfuri diferite, pare a închide la un nivel cu 20 p.p. mai mare decât la 20 ianuarie, suficient pentru a justifica definirea unei piețe în creștere.

- **Schimbări în politica economică saudită**

„Numirea unui nou ministru al energiei în Arabia Saudită semnalează faptul că Arabia Saudită, sub domnia prințului Mohammed bin Salman, intenționează să-și mărească cota de piață și angajamentul de menținere a prețurilor scăzute la petrol”, a declarat Ravi Ramamurti, profesor la McKim School of Business din cadrul Northeastern University, SUA. Arabia Saudită este interesată în menținerea unor prețuri scăzute la petrol din două motive: "motivația economică este aceea de a încetini ritmul de substituire a petrolului în zăcământ, deci să-și conserve rezervele pentru viitor, iar motivul politic este acela că prețurile mai mici facilitează aplicarea politicii de diversificare economică a țării și de reducere a dependenței de petrol”. Guvernul saudit a aprobat, la începutul lunii iunie, Planul Național de Tranziție, o componentă- cheie a programului de diversificare economică "Vision 2030." Planul prevede o triplare a veniturilor non-petroliere până la sfârșitul deceniului prin dezvoltarea industriilor non-petroliere, cum ar fi mineritul, turismul și educația.

4.2.Factori care pot induce scăderea prețurilor țițeiului

Nu toți specialiștii sunt convingși că redresarea prețurilor țițeiului va continua. Analiști reputați de la „Argus media” și „S & P Global au invocat câțiva factori în acest sens :

- **Stocurile petroliere se mențin încă, la niveluri foarte ridicate**, la scară mondială. Stocurile comerciale de țiței în cadrul OCDE au crescut substanțial, cu 222 mil.barili, astfel că la începutul lunii mai se situau la un volum record, de 3.065 mil.barili. Având în vedere faptul că a început sezonul automobilistic, de vacanță, a început, stocurile de benzină ale OCDE se situează, în termeni absoluți, cu mult peste nivelurile medii de anul trecut. O situație similară se înregistrează și în China;

- **O majorare a ratei dobânzii de către Fed** ar crește valoarea datoriei exprimate în dolari, și ar conduce la aprecierea dolarului, a declarat Daniel Holder, analist de marfă la Schneider Electric (Holder, 2016). Dar, aprecierea dolarului nu va eroda prea mult prețul țițeiului. Analistul Jim Ritterbusch, de la firma de consultanță din Chicago, “Ritterbusch & Associates” consideră că măsura pe care o va adopta FED va diminua, cu maximum 2 \$/baril, prețurile WTI și al Brent-ului. Corelația dintre țiței, dolar și rata dobânzii are însă, efecte mai

complexe. O scădere a prețurilor țițeiului este avantajoasă pentru consumatori, dar producătorii sunt îngrădiți să se dezvolte. În cazul în care profiturile petroliere scad, unele firme vor trebui să-și închidă exploatarea. Când producția începe să scadă, oferta de țiței disponibilă pe piață se reduce, ceea ce crează o presiune ascendentă asupra prețurilor.

- **Economia mondială este încă destul de fragilă.** Deși au trecut 7 ani de la criza financiară globală, economia mondială încă se luptă să-și recâștige vigoarea. Creșterea continuă să se evolueze lent în economiile avansate și în timp ce există încă diferențe considerabile de performanțe între economiile de piață emergente și cele în curs de dezvoltare, creșterea lor în general se situează sub potențial. Fed, Banca centrală a SUA se așteaptă ca economia țării să crească cu 2% în acest an, în scădere față de o prognoză de 2,2% în martie și de 2,4 % în decembrie. Banca Mondială, în raportul său „Global Economic Prospects”, din iunie a.c., (WB, 2016) și-a revizuit în scădere previziunile de creștere a economiei mondiale pentru 2016, până la un ritm de 2,4% față de 2,9 % proiectat în luna ianuarie, din cauza creșterii lente înregistrate în economiile dezvoltate, a prețurilor materiilor prime „cu încăpățănare” scăzute, a comerțului mondial slab și a fluxurilor de capital în scădere.

- **Un alt eveniment potențial care ar putea avea un puternic impact asupra economiei și piețelor financiare, dar și a prețului țițeiului (în mod indirect), îl reprezintă posibila ieșire a Marii Britanii din UE (așa-numitul Brexit).** Nu doar lira ar avea de pierdut în cazul unui vot majoritar pro-Bexit. Este de așteptat ca și Euro să se deprecieze în raport cu dolarul american și yenul japonez, în opinia băncilor de investiții (precum Barclays). În cazul rămânerii în UE, atât lira cât și Euro ar câștiga teren în față celorlalte monede, iar dolarul s-ar aprecia, ceea ce ar avea ca efect scăderea prețului țițeiului.

- **Problemele întreruperilor de producție din Canada încep să fie rezolvate.**

- **„Fără niciun plafon de producție, membrii OPEC, Irak și Iran sunt susceptibili de a menține un nivel ridicat al producției,** chiar dacă Arabia Saudită a promis să nu inunde piața”, a declarat Tariq Zahir, analist la Tyche Capital Advisors.(Saefong, 2016). Același analist menționa că în condițiile perspectivei reluării producției de țiței canadian, după întreruperile cauzate de incendiile de pădure din Alberta și a posibilității unei soluții la conflictele din Nigeria, prețurile ar putea scădea în următoarele câteva săptămâni". Nico Pantelis, director de cercetare la firma de consultanță „Secular Investor”, a mers puțin mai departe afirmând că "există destul loc de declin pentru țiței în săptămânile și lunile următoare". El a spus că ținta intermediară la țiței se ridică la 43 \$/baril, dar este posibil ca prețul să coboare chiar și la 40 \$/baril.(Saefong, 2016)

- **Creșterea recentă a prețurilor ar putea rentabiliza extracția de țiței din sisturi la unele exploatare temporară închise în SUA,** iar o creștere a producției ar pune în pericol redresarea prețurilor. 50 \$/baril este un posibil „prag de rentabilitate”, un preț suficient de mare pentru a stimula activitatea de foraj. În cazul în care țițeiul se menține la 50 \$/baril, activitatea de extracție și-ar putea reveni încet, cu toate că noile puțuri forate, cel mai

probabil, nu vor fi suficiente pentru a stopa scăderea producției de petrol a SUA. Pentru a stimula producția vor fi necesare prețuri mai mari. Cu toate acestea, piețele se apropie de punctul în care forajul ar putea începe să se redreseze.

Compania americană „Continental Resources” va aștepta însă până când prețurile vor atinge 60 \$/ baril, înainte de a începe să demareze foraje la exploatări noi.

5. Când se va echilibra piața petrolului și care ar putea fi noul nivel de echilibru al prețului țițeiului?

Întrebarea care preocupă în cel mai înalt grad piețele petroliere și, în general, mediul economic se referă la momentul în care piața petrolului se va echilibra și care va fi noul nivel de echilibru al prețului țițeiului.

Referitor la acest aspect trebuie menționat că raportul cerere/ofertă pe piața internațională a țițeiului nu se poate regla la fel de rapid ca pe alte piețe. Principalele rațiuni ar fi următoarele:

a) structura și dinamica în timp a fluxului de investiții-explorare-producție (în industria petrolieră convențională, o investiție curentă devine productivă în 5-10 ani, spre deosebire de investițiile în țiței neconvențional, extras din șisturi, care au un ciclu de valorificare mult mai scurt, de câteva luni) ;

b) structura de tip oligopolist a acestei piețe (și a celor conexe, precum cele de servicii petroliere, de brokeraj sau de transport);

c) considerentele de natură politică și geostrategică;

d) politicile monetare ale băncilor centrale, etc.

Elementele care au condus la variațiile ample ale prețului țițeiului din ultimii 2 ani, sunt multiple, de la specificul acestei piețe, până la strategiile geopolitice diferite ale statelor mari producătoare (sau mari consumatoare) de țiței.

Din punct de vedere strict economic, prețul țițeiului este dictat de raportul dintre cerere și ofertă și de anticipațiile privind evoluția viitoare a raportului dintre cele două. Supraoferta la nivel global, până de curând de circa 1,5 mil.barili/zi, a constituit și principalul factor de presiune asupra prețului țițeiului. (Rusu, 2016)

În aceste condiții, mai mulți factori vor fi de interes pentru a defini direcțiile evoluției pieței țițeiului în 2016, și anume: **politica monetară a FED (Banca centrală a SUA) și evoluția cursului de schimb al dolarului; dinamica ofertei în țările OPEC, dar mai ales non-OPEC; evoluția cererii; influența factorilor geopolitici; efectul Brexit-ului.**

1.Politica monetară, în special cea a FED, reprezintă un factor de interes pentru piața țițeiului, mai ales pentru faptul că aceasta este puternic dolarizată. Un dolar puternic, întărit de

o politică mai restrictivă a Băncii centrale a SUA, conduce la scăderea prețului țițeiului, în timp ce un dolar slăbit de relaxări cantitative și calitative majorează prețul acestuia. Toți acești factori fac ca piața țițeiului, în special cea din segmentul în amonte (explorare și producție), să fie una extrem de rigidă, aspect paradoxal pentru o piață care produce și livrează o marfă cu o volatilitate a prețului extrem de ridicată.

FED a amânat deja o majorare a ratei dobânzii de politică monetară în luna iunie, dar a luat în considerare o creștere în viitorul apropiat. Acum, cu tendința de apreciere a dolarului, și cu turbulențele financiare din Europa, datorate Brexit-ului precum și cu datele slabe privind locurile de muncă în S.U.A., există mai puține motive pentru FED de a majora ratele dobânzilor pe termen scurt.

2.Oferta non-OPEC prezintă semne de declin : după ce în ultimul an a scăzut cu 0,9 mil.barili/zi, producția SUA se preconizează să scadă cu încă 530.000 barili/zi, în 2016, dacă prețurile se mențin la valori scăzute, iar perspectivele pentru Brazilia, Columbia și alte țări au fost revizuite în scădere. Pentru țările non-OPEC a fost prognozată o scădere a producției cu 750.000 barili/zi în 2016. Desigur, nu există nici o garanție că această tendință va continua, dar există semne clare că forțele pieței lucrează –independent de orice inițiativă de limitare a producției - iar producătorii cu costuri mai mari își reduc treptat producția.

Oferta OPEC a scăzut nesemnificativ, cu 110.000 barili/zi, în luna mai, la 32,61 mil.barili/zi, deoarece pierderile foarte mari din Nigeria, din cauza sabotajului sectorului petrolier au fost mai mult decât compensate de producția majorată din Orientul Mijlociu. Iranul a devenit cea mai rapidă sursă de creștere a ofertei OPEC, în acest an, cu o majorare anticipată de 700.000 barili/zi. În general însă, credibilitatea Organizației Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC) privind coordonarea unei reduceri a producției este acum foarte scăzută.

Reducerea ofertei ar constitui un mijloc cert de stimulare a prețurilor. Dar, restrângerea ofertei de țiței în perioadele de supraofertă este un demers relativ dificil. Pe o piață liberă, orice supraproducție se reglează prin ieșirea/scoaterea de pe piață a producătorilor mai puțin eficienți. Nu același lucru se întâmplă și pe piața țițeiului, unde mulți producători independenți de țiței din șisturi bituminoase (precum cei din SUA) au reușit, în mod miraculos, să supraviețuiască, în pofida costurilor de producție ridicate și a „războiului” pentru cota de piață declanșat de Arabia Saudită.

„Cum pe o piață perfect concurențială prețul de vânzare al unui produs tinde să egaleze costul marginal de producție, orice supraproducție ar reduce prețul până la pragul în care cererea va acoperi diferența de producție rămasă nevândută la vechiul preț. Acest lucru se realizează în două moduri: majorarea cererii ca efect al noului preț diminuat sau ieșirea de pe piață a producătorilor cu costuri marginale de producție mai mari decât prețul de vânzare. Pe piața petrolului, cu toate că prețul a scăzut cu aproape 70%, în decursul ultimilor 2 ani, foarte puțini producători cu costul marginal de producție mai mare decât prețul de vânzare au intrat în faliment”.(Rusu, 2016).

„Cauzele pentru care zăcămintele cu costuri de producție ridicate sunt încă operaționale sunt diferite și destul de obscure, dar principalul motiv pentru care companiile

susțin că sunt încă operaționale este unul care ține de un artificiu și anume de *modul de raportare contabilă*, prețul de vânzare fiind raportat doar la costul de producție (care reprezintă doar unul din costurile suportate de această industrie, nefiind cel mai important), fără a se lua în calcul investiția inițială (cheltuielile de explorare), redevențele, amortizările, serviciul datoriei”.(Rusu, 2016)

În cazul companiilor independente mici și mijlocii din SUA sau Canada, care s-au implicat, preponderent, în exploatarea resurselor neconvenționale (hidrocarburi de șist) și care au și cele mai mari costuri de producție, rațiunea pentru care au rezistat “războiului” declanșat de Arabia Saudită ține mai mult de funcționarea piețelor financiare din SUA. (Rusu, 2016) Astfel, majoritatea proiectelor lor sunt implementate fie pe seama împrumuturilor contractate direct de la bănci, fie prin emisiune de obligațiuni. După ce au finanțat cheltuielile de explorare, creditorii sunt conștienți că singura șansă de a-și recupera o parte din bani este aceea de a nu le cere intrarea în insolvență, ci de a le permite să funcționeze, atâta timp cât costul de producție se află în apropierea prețului țițeiului.

În plus, producătorii americani de țiței din formațiuni de șisturi bituminoase și-au prelungit activitatea cu ajutorul a diferite instrumente financiare de asigurare a producției. Potrivit “Financial Times” (FT, 2016), industria petrolieră din SUA a demonstrat o rezistență mare la prăbușirea prețului țițeiului, datorită faptului că un procent de 52% din producția de țiței a companiilor independente din SUA a fost asigurată la un preț al barilului de 74,8 dolari în 2015. Totuși, pentru 2016, agenția de rating “Fitch” anticipează că 11% din companiile energetice americane vor intra în insolvență, un procentaj mai ridicat decât cel de 9,8% înregistrat în 2009, în plină criză financiară.

3. Cererea mondială de țiței va avea o evoluție ascendentă în 2016. În general, în ultimii ani, s-au înregistrat creșteri ale cererii cu câte 1,0 -1,5 milioane barili pe zi. În 2015, cererea a crescut, însă, într-un quantum record, de 1,8 milioane barili/zi. Singurul declin din ultimele decenii a survenit în timpul „dezastrului” economic/financiar la nivel mondial din 2008-2009.

Țițeiul fiind o materie primă de bază (pentru rafinare, petrochimie), cererea sa depinde de evoluția cererii de produse petroliere obținute din acesta, în rafinării, în principal, benzina și motorina. Există cel puțin două rațiuni pentru care cererea de benzină și motorină nu poate crește într-un ritm suficient de mare pentru a profita de declinul accentuat al prețului țițeiului, din ultimii aproape 2 ani:

a) Faptul că această piață este considerată a fi una dintre cele mai impozitate și reglementate. Astfel, dată fiind ponderea impozitelor (accize, TVA) aplicate la prețurile la pompă ale benzinei și motorinei (care poate evolua în marje foarte largi- de la 10 cenți/ litru în SUA la 65-70 cenți în UE, inclusiv în România), prețurile celor două produse nu pot scădea în același ritm cu prețul materiei prime. Din cauza caracterului fix al accizei și implicit al TVA-ului aplicat acesteia, în timp ce prețul țițeiului a scăzut cu peste 70%, carburanții s-au ieftinit cu mai puțin de jumătate din acest procent în UE (sub 30%).

Pe de altă parte, ieftinirea carburanților nu este suficientă pentru a determina creșterea cererii de benzină și motorină într-un quantum suficient pentru stimularea cererii de țiței și absorbția ofertei excedentare, deoarece pe lângă faptul că aceste produse de mare volum reprezintă o sursă importantă de venituri pentru bugetele statelor importatoare, accizele reprezintă și o modalitate de “forțare” a unui proces de conservare a energiei.

b) Progresele tehnologice în domeniul eficienței energetice a motoarelor. Chiar dacă parcul auto a crescut la scară globală, consumul mediu unitar de carburant al autovehiculelor este sensibil mai redus decât în urmă cu câțiva ani. De asemenea și procesele de prelucrare în rafinării au fost îmbunătățite, costurile de rafinare și pierderile au fost reduse, ceea ce face ca randamentul mediu al unui baril de țiței în derivate petroliere superioare - benzină și motorină - să crească.

În ceea ce privește **perspectivele pe termen scurt**, în ultimul raport lunar al Agenției Internaționale a Energiei privind piața petrolieră internațională, din iunie 2016, (AIE, 2016) quantumul creșterii medii a cererii mondiale de țiței a fost estimat la 1,3 mil.barili/zi, iar volumul total al cererii la 97,0 milioane barili pe zi, comparativ cu 94,8 milioane barili pe zi în primul trimestru a.c.

Pentru anul 2017, AIE a prognozat o creștere a cererii de petrol la nivel mondial în același ritm ca și în 2016 - 1,3 mil.barili/ zi și o majorare a ofertei non-OPEC cu un modest 0,2 mil.barili /zi.

Firma de consultanță în energie „Rystad Energie”, din Oslo, consideră că starea actuală de supraofertă ar putea cunoaște o răsturnare în următorii câțiva ani. Aceasta s-ar datora faptului că reducerile drastice ale cheltuielilor de investiții vor conduce la un deficit, în câțiva ani. Pentru a pune lucrurile în perspectivă, Rystad afirmă că industria petrolieră la nivel mondial „trebuie să înlocuiască anual (prin noi descoperiri) 34 miliarde de barili de țiței, nivel egal cu consumul actual. Dar, ca urmare a prăbușirii prețurilor, industria a redus cheltuielile peste măsură, iar investițiile noi au asigurat, în 2015, înlocuirea a numai 8 miliarde de barili, respectiv mai puțin de o pătrime din necesarul pieței pe termen lung, a concluzionat Rystad Energy.

„Citigroup” afirmă că pragul minim al ciclului de marfă a fost depășit. "Există tot mai multe dovezi că, practic, toate mărfurile au atins pragul minim de preț și caută o revenire la normal". Stimulate de o ameliorare a percepției pieței asupra creșterii economice a Chinei, prețurile pentru o gamă de produse de bază arată mai „animate”. Si alte bănci, pe lângă Goldman Sachs și Citigroup, respectiv, Standard Chartered Plc și SEB Bank au anticipat că prețul petrolului va atinge 60 \$/baril, înainte de sfârșitul anului. Ministrul economiei din Emiratele Arabe Unite, Sultan Bin Saeed Al Mansoori, a declarat la 30 mai a.c. că am putea vedea prețul țițeiului atingând acel prag chiar din vară. Un studiu realizat de „Wall Street Journal” a constatat că șirul de bănci de investiții intervievate a majorat ținta de preț pentru țițeiul Brent în 2016, în medie cu \$ 2\$/baril în prognozele din luna mai, față de previziunile din luna anterioară.(WSJ, 2016)

În consecință, pentru **prețurile materiilor prime de bază** există o lumină de speranță, la capătul a ceea ce a fost un tunel lung, întunecat, dar analiștii nu sunt siguri dacă piața petrolului va atinge echilibrul mult dorit, în a 2-a parte a anului 2016 sau în 2017. Este clar că direcția actuală de evoluție este cea corectă, deși mai este un drum lung de parcurs. Fără o creștere a cererii, furnizorii/exportatorii de țiței cu costuri mari vor continua să suporte greul procesului de compensare.

Michael Lynch, președintele firmei „Energy Strategic & Economic Research” a confirmat acest fapt precizând :”Nu există nici o îndoială că problemele de aprovizionare din Canada și Nigeria au stimulat prețurile, iar ameliorarea factorilor fundamentali sugerează că am putea fi mai aproape de un preț sustenabil, în special în cazul în care pierderile de producție din Nigeria ar persista câteva luni. În plus, semnalele privind o cerere record pentru benzină în vară, au schimbat cu siguranță psihologia pieței. Pe de altă parte, însă, stocurile persistente ridicate la scară mondială ar trebui să împiedice prețurile să depășească sensibil nivelul de 50 \$/baril”.(Saefong, 2016)

Citi a prognozat că Brentul -țițeiul de referință la nivel mondial – va ajunge la 50 \$/baril în trimestrul III 2016, " dacă nu chiar mai devreme", înainte de a urca la aproximativ 65 \$/baril până la sfârșitul anului 2017. Previziunile bancare pentru țițeiul american de referință West Texas Intermediate (WTI) indică un nivel de 50 \$/baril către sfârșitul anului 2016 și de 61 \$ până la sfârșitul anului 2017.

Prognoza mai optimistă a lui Citibank privind sectorul petrolier reprezintă ecoul unei evaluări similare lansată anterior de către rivalul acesteia, Goldman Sachs. Deși prognoza de preț a lui Citi este creditată cu un grad de încredere de 65%, analiștii săi consideră că, în pofida trendului crescător, piața țițeiului va rămâne încă volatilă. Iar „turbulențele extreme vor reprezenta noua stare de normalitate”.(Egan, 2016)

Aceștia au menționat patru factori care pledează în favoarea ideii potrivit căreia prețurile vor continua să fluctueze: impactul Arabiei Saudite asupra strategiei OPEC, evoluția producției de țiței din sisturi a SUA, guvernanta fragilă în țările dependente de exportul de țiței și influența speculativă a piețelor la termen și chiar a celor spot. La aceștia mai poate fi adăugat impactul posibil al Iranului asupra ofertei de pe piață.

Michael Rothman, președintele „Cornerstone Analytics” și un analist de top la bursele de pe Wall Street, a prognozat că prețurile la petrol vor crește la peste 85 \$/baril,(Calcuttawala, 2016) înainte de finele anului, iar Harold Hamm, CEO al companiei „Continental Resources” anticipează un preț de 70 \$ în acest an.

4. Factorul geopolitic va continua să joace un rol major pe piața țițeiului în anii care urmează.

Din perspectivă geopolitică, în timp ce grupurile radicale șiite sunt în mare măsură controlate de Iran, grupările sunnite (de sorginte saudită) nu pot fi controlate de nimeni, ceea ce le face cu atât mai periculoase. Arabia Saudită este panicată pentru că nu poate controla aceste grupări dar, de asemenea, și pentru faptul că relațiile sale externe s-au erodat, în special

cele cu SUA, dar și cu Rusia, iar Iranul își urmărește propriile scopuri, în esență antagonice celor ale Arabiei Saudite.

În ecuația geopolitică din Orientul Mijlociu rețin atenția cu prioritate evoluțiile din câteva țări, și anume, Arabia Saudită, Irak, Iran, Nigeria, Libia.

Președintele Statelor Unite, Barack Obama, a efectuat o vizită în **Arabia Saudită** în aprilie 2016, pe fondul tensionării relațiilor bilaterale dintre cele două țări aliante, iar prințul moștenitor i-a întors de curând vizita. Liderul american s-a concentrat pe ideea combaterii Statului Islamic și a eforturilor de a pune capăt conflictelor din Siria și Yemen. Dar monarhiile sunnite arabe din zona Golfului Persic sunt preocupate mai ales de relațiile cu rivalul regional șiiit, Iranul, ca putere în ascensiune după ridicarea sancțiunilor internaționale, domeniu în care prințul saudit a cerut SUA să îngrădească puterea Iranului.

Irakul a înregistrat, în 2015, cea mai rapidă creștere a producției de țiței dintre producătorii OPEC și, deși se spera ca acest trend să continue și în 2016, se conturează, deja, unele obstacole, în condițiile războiului în plină desfășurare împotriva statului islamic, ale implicațiilor kurzilor irakieni în exporturile de petrol și ale corupției endemice care tinde să devină o problemă severă mai ales că veniturile guvernului sunt în scădere. (Kennedy, 2016). Pentru investitori, acest aspect particular al haosului care a cuprins Irakul este îngrijorător, deoarece crează o mare incertitudine pentru contractele petroliere internaționale, precum și pentru exporturile companiei naționale de petrol. Între timp, kurzii irakieni continuă să câștige autonomie la exportul de petrol. Exporturile Irakului dau deja, semne de slăbiciune. Stagnarea exporturilor în luna martie a.c. s-a datorat în parte, întreruperilor repetate ale livrărilor prin conducta din nordul Irakului.

Reintrarea pe piață a petrolului **iranian** ca efect al ridicării sancțiunilor occidentale inițial proiectată pentru martie sau aprilie 2016, a fost devansată, în ianuarie. Dar, revenirea s-a produs pe o piață deja excedentară, într-un moment de minim sezonier al cererii și în contextul unor presiuni geoeconomice și geopolitice în creștere. (Stratfor Intelligence, 2016)

Reamintim că prăbușirea prețului petrolului în 1986 și 1998 s-a încheiat atunci când exportatorii de petrol s-au reunit și au limitat producția. Dar, de această dată, geopolitica a lucrat împotriva unei soluții rapide. Arabia Saudită și alte țări din Golf cred că Iranul încearcă să devină puterea dominantă în Orientul Mijlociu. Acordul nuclear prevede nu numai faptul că Iranul va avea acces la miliardele de dolari care i-au fost blocate în băncile internaționale din cauza sancțiunilor, dar că, de asemenea, îi va consolida poziția politică, mai ales în cazul în care se va ajunge la o „destindere” americano-iraniană.

Ridicarea sancțiunilor ONU împotriva Iranului reconectează o economie emergentă, cu un potențial de creștere remarcabil, la piețele mondiale, conturând perspectiva unei „mine de aur” pentru investitorii internaționali și locali și a unui viitor mai luminos pentru o populație tânără. (Stratfor Global Intelligence, 2015).

Acordul nuclear dintre Iran și puterile occidentale înlătură o mare incertitudine. Acum întrebarea este cât de mult țiței suplimentar vor dori sau vor putea aduce iranienii înapoi pe piață. Ministrul de finanțe al Iranului a descris prețul actual al petrolului ca reprezentând "un

război total" pentru cota de piață. Dar, în cazul în care volumele reale se dovedesc a fi mai mici decât s-a anticipat, sau în cazul în care iranienii sunt mai lenți în redresarea producției, atunci piața ar avea un motiv în plus pentru a-și modera perspectivele sumbre. Iranul are nevoie de peste 100 de miliarde \$ de noi investiții pentru a crește producția la nivelurile pre-embargo.

Băncile americane blochează însă accesul Iranului pe piață din cauza unor suspiciuni de implicare a acestuia în acțiuni teroriste. De altfel și cele mai multe bănci europene ocolesc deocamdată afacerile cu această țară. (Pescaru, 2016)

Producția de țiței a Libiei se situează la un minim absolut al ultimilor 10 ani respectiv, 360.000 barili/zi, 1 baril/zi=50 tone/an). Divizarea politică a guvernelor din estul și vestul Libiei amenință aprovizionarea cu țiței a țării. Conform unei informații Reuters, producția de țiței la unele zăcăminte din sud-estul țării a fost redusă cu o treime din cauza perturbărilor portuare, determinând scăderea exporturilor Libiei cu aproximativ 150.000 de barili/ zi, la doar 212.000 de barili/ zi. Înainte de căderea fostului dictator Muammar Gaddafi, Libia producea 1,6 mil.barili/zi, de 8 ori mai mult decât în prezent.

Nigeria, țară care până de curând, era cel mai mare producător de țiței din Africa, alunecă treptat în haos. Un val de atacuri, sabotaje și accidente tehnice a afectat infrastructura și a redus producția de țiței a Nigeriei -cu aproximativ 1 mil. barili/zi- la un minim al ultimilor 20 de ani. Deși volumul de producție afectat în Nigeria este mai mic decât cel din Canada, problemele cu care se confruntă producătorii de țiței din Nigeria sunt mult mai grave, fiind structurale, sistemice și profunde, dificil de soluționat rapid.

5. Efectele Brexitului

Decizia de ieșire a Marii Britanii din UE va avea consecințe politice, economice și juridice enorme pentru Europa, și indirect, și pentru piețele materiilor prime. Pe termen scurt, dolarul s-a apreciat ca un activ de refugiu sigur, iar lira sterlină a suferit un declin cu mult mai important. Rezultatul a constat în prețuri mai mici la petrol, cel puțin în perioada imediat după anunțarea rezultatului votului. Companiile petroliere importante, de asemenea, au suferit pierderi ale cotațiilor acțiunilor atât din cauza crizei financiare mai largi cât și din cauza scăderii importante a prețurilor țițeiului. Producătorii de țiței din Marea Nordului au suferit mai mult, dar pe de altă parte ar putea beneficia de costuri mai mici în Marea Nordului ca efect al lirei britanice mai slabe.

În esență, factorii fundamentali ai pieței țițeiului nu se vor schimba în mod apreciabil din cauza Brexitului. Efectele asupra petrolului ar putea fi trecătoare, cu excepția cazului în care decizia Marii Britanii de a părăsi UE ar cauza o înrăutățire a situației economice, pe lângă turbulențele financiare de durată.

Dacă însă Scoția s-ar separa de Marea Britanie, aceasta ar avea implicații masive pentru țițeiul din Marea Nordului, fără îndoială, mai mult decât Brexitul. Separarea Marii Britanii de UE nu va avea un impact semnificativ (în planul reglementării sau contractual) asupra proiectelor de țiței din Marea Nordului. Dar, independența scoțiană ar însemna o

schimbare a suveranității câmpurilor petroliere. În acest sens, votul Brexit va avea efecte neprevăzute pentru companiile care operează în Marea Nordului.

Referitor la efectul Brexit, analistul Carsten Fritsch de la Commerzbank este de părere că prognozele prea optimiste privind redresarea prețurilor țițeiului vor suferi corecții în scădere: "Aversiunea mai mare față de risc a investitorilor va face dificil pentru prețurile țițeiului să se mențină în zona a 50 \$/pe baril în viitorul apropiat." (Krishnan, 2016)

Bibliografie

- Calcuttawala, Z (2016, May 23). *Saudi market share takes a hit as Russia doubles oil exports to China*, oilprice.com
- Calcuttawala, Z. (2016, June 13). *Rothman: Oil Prices to Surge To Over \$85 By End of 2016*, oilprice.com Intelligence Report
- Cunningham, N, (2016, May 25), *Why did Saudi Arabia kill OPEC*, Oilprice.com Intelligence Report
- Hattem, J. (2016, 24 May). *Saudis scramble for Washington allies*, The Hill
- Kennedy, Ch. (2016, April 3). *OPEC's No.2 Producer Rudderless As Oil Minister Resigns*, Oilprice.com Intelligence Report
- Kennedy, Ch. (2016, 31 May) , *Oil heading for \$ 60*, Oilprice.com Intelligence Report
- Krishnan, B (2016, June 2), *Oil jumps to near \$50 after API reports big U.S. stockpile draw*, Reuters, New York;
- Krishnan, B, (2016, Jun 24), *Oil prices plunge as Britain votes to leave EU*, Reuters, New York/London
- Lee, P (2016, 18 April), *The Credibility of OPEC at very low quotes*. BMI Research
- Egan, M, (2016, 24 May), *Oil prices 'wild swings is the new normal*, CNN Money International
- Papatulică, M. (2016). *Va provoca prețul scăzut al țițeiului o recesiune globală?*, Impactul transformărilor socio-economice și tehnologice la nivel național, european și mondial, Vol 11, Nr 1, IEM
- Pescaru, C. (4 aprilie 2016). *Motivul pentru care cele mai multe banci europene ocolesc afacerile cu Iranul*, Ziare.com
- Reuters, (2016, April 17), *Qatar oil meeting ending without freeze*, Al Arabiya, English
- Rusu, F. (2016, 29 februarie). *Cine dictează prețul petrolului*, profit.ro
- Saefong, M (2016, June 2). *OPEC's plan to let crude prices rebalance themselves is panning out—so far* MarketWatch.com
- Steffens, D, (2016, Apr 18), *Forget Doha. The Fundamentals Are Moving In The Right Direction*, Oilprice.com Intelligence Report
- Stratfor Global Intelligence. (2016, 30 May), *Analysis Iran*
- Schenk, M (2016, May 16), *Oil Rises to Six-Month High as Goldman Sees Demand Above Output*, Bloomberg Economics
- Wang, N, Spegele B. (2016, updated February 10). *Why declining Chinese oil production is good for oil prices*, The Wall Street Journal.
- Weisenthal, J. (2016, February 1). *BofA: The Oil Crash Is Kicking Off One of the Largest Wealth Transfers in Human History, a \$3 trillion shift*, Bloomberg Economics.
- International Monetary Fund (IMF) (2016, January updated), WEO, *World Economic Outlook*.
- International Energy Agency, (2016, June), *Monthly Oil market report*,
- World Bank (WB, 2016, June), *Global Economic Prospects, Divergences and Risks*
- MarketWatch, (2016, May 26), *Key issues OPEC must wrestle with at June meeting even as oil nears \$50*, Oil & Companies News
- MarketWatch, (2016, June, 2), *OPEC's plan to let crude prices rebalance themselves is panning out—so far* , marketwatch.com